

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vladimir Marjanović

**Analiza omrežja folkloristov kulturno-umetniškega
društva Mladost**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vladimir Marjanović

Mentor: doc. dr. Aleš Žiberna

**Analiza omrežja folkloristov kulturno-umetniškega
društva Mladost**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Najprej bi se rad zahvalil staršema, da sta mi omogočila študij in mi vedno stala ob strani, ko je bilo to najbolj potrebno, predvsem pa iz mene naredila človeka.

Zahvala gre tudi puncu Biljani za neštete spodbude, energijo in ljubezen, ki mi jo nudi v dobrem in zlu.

Zahvaljujem se tudi za podporo vsem prijateljem in seveda vsem sodelujočim članom KUD-a Mladost, brez vas mi ne bi uspelo.

Zahvaljujem se tudi mentorju doc.dr. Alešu Žiberni za potrpljenje, strokovne nasvete in pomoč pri nastajanju diplomske naloge.

Analiza omrežja folkloristov kulturno-umetniškega društva Mladost

V današnjem času ob omembi besede socialno omrežje večina pomisli na spletne programe za ustvarjanje in ohranjanje socialnih omrežij, kot sta Facebook in Twitter, toda moja diplomska naloga raziskuje socialno omrežje v realnosti, natančneje omrežje folkloristov, ki že samo po sebi prinaša raznolikost v smislu starostnih razlik, spolu, kvaliteti posameznika in je zato zelo primerno za preučevanje odnosov med člani in najbolj središčnih oseb. Za boljšo raziskavo sem vključil socialne opore, ki sem jih razdelil na emotivno, informativno, materialni (denar in inštrukcije) in druženje. Cilj naloge je bil odkriti, kako lastnosti oseb kot so spol, starost in število let v društvu, ki je bilo definirano kot delovni staž, vplivajo na izbiro vira socialne opore. Ugotovimo, da imajo na izbiro vira socialne opore vpliv tako spol, starost kot tudi delovni staž, včasih pa je izbira odvisna od vrste opore, katero iščemo, saj so nekateri člani večkrat v dilemi, tudi zaradi prisotnosti brata ali sestre v društvu.

Ključne besede: socialno omrežje, socialna opora, lastnosti oseb.

Social network analysis of folklore ensemble Mladost

Nowadays at the mention of the word social network, most people think of online programs to create and maintain social networks such as Facebook and Twitter, but my diploma work explores social network in real world, specifically network of folklore dancers, which in itself brings diversity in terms of age differences, gender, quality of the individual and is therefore very suitable for the study of relationships between members and most central persons. For a better study I have included a variety of social support, which I have divided into emotional, informational, material (money and instructions) and hanging out. Goal was to discover how the characteristics of persons such as gender, age and number of years in ensemble influence the selection of sources of social support. We found that on the choice of the source of social support have influence gender, age and number of years in ensemble but sometimes the choice depends on the type of support, which we are looking for, as some members are several times in dilemma because of the presence of a brother or sister in ensemble.

Key words: social network, social support, characteristics of persons.

Kazalo

1 Uvod.....	6
2 Socialno omrežje.....	7
3 Socialne opore.....	9
3.1 Vrste socialnih opor.....	9
3.2 Lastnosti oseb v okviru socialnih opor.....	12
4 Merjenje socialne opore in zbiranje podatkov.....	13
5 Raziskovalne metode.....	15
5.1 Mere središčnosti.....	15
5.1.1 Mere središčnosti glede na stopnjo.....	15
5.1.2 Mere središčnosti glede na dostopnost.....	16
5.1.3 Mere središčnosti glede na vmesnost.....	16
5.2 Povprečna vrednost izbiranja.....	17
6 Vpliv lastnosti oseb na izbiro vira socialne opore.....	18
6.1 Emocionalna opora.....	18
6.2 Informativna opora.....	20
6.3 Materialna opora (denar).....	22
6.4 Materialna opora (inštrukcije).....	23
6.5 Druženje.....	25
6.6 Sorodstvo.....	26
7 Zaključek.....	28
8 Literatura.....	31
PRILOGA A: Vprašalnik.....	33
PRILOGA B: Mere središčnosti emocionalne opore.....	36
PRILOGA C: Mere središčnosti informativne opore.....	37
PRILOGA Č: Mere središčnosti materialne opore (denar).....	38
PRILOGA D: Mere središčnosti materialne opore (inštrukcije).....	39
PRILOGA E: Mere središčnosti druženja.....	40

1 Uvod

Veliko znanstvenih del, ki se ukvarjajo s kulturo, raziskuje pogoje (industrije, poklice, organizacije), v katerih so kulturni produkti proizvedeni. DiMaggio »kulturni produkt« definira kot »vse, kar diskretno nagrajuje človeško kreativnost (pesmi, slike, časopisni izdelki, poezija, znanstveni produkti in tudi oblačila) in je povezano z institucijami za proizvodnjo kulture (DiMaggio 2011). Prva raziskava takega omrežja je bila opravljena leta 1974 s strani Kadushina, ki je odkril vrsto kritičnih lastnosti, ki pripadajo kulturno produktivnim omrežjem, kot so krožnost, nejasne meje in neodprtost za tujce. Anheir in Gerhard sta v raziskavi kulturnega omrežja leta 1991 v Nemčiji zbrala podatke o prijateljstvu, ozaveščenosti, asistenci in najbolj pomembnih povezavah, nato pa s pomočjo bločnega modeliranja in korespondenčno analizo opisala strukturo in položaje glede na odnose, članstvo in poklicni uspeh, rezultat je bilo redko omrežje z bliskimi povezavami samo med elito. Kasneje je raziskave delalo še vrsta avtorjev, kot so DeNooy, Giufree, Kirschbaum in Vasconcelos (DiMaggio 2011), ki je raziskovala, kako položaj v omrežju vpliva na individualni ali skupni uspeh, kakšne identitete obstajajo, koliko trajajo in pod kakšnimi okoliščinami postanejo izrazite, prav tako pa je bila pozornost usmerjena na sisteme razvrščanja umetnikov med seboj (Lamont in Molnar v DiMaggio 2011), kajti meje in identitete pri strogo urejenih skupinah, kot so klani, razredi in podobno, niso problematične kot pri odprtih, funkcionalno drugačnih skupinah, kjer so bolj kompleksne (Tilly v DiMaggio 2011). Te raziskave so bile navdih za mojo diplomsko nalogo, ki analizira socialno omrežje kulturno-umetniškega društva Mladost iz Ljubljane, natančneje folkloristov, za katere lahko trdimo, da so proizvajalci kulture in širša skupina ljudi, ki se med seboj razlikujejo po lastnostih, kot so spol, starost in delovni staž.

Tako kot številne avtorje tudi mene zanimajo odnosi v mojem društvu, najbolj pomembna pa bo izbira vira socialne opore, zato bosta širši raziskovalni vprašanji, na katera se bom osredotočil, naslednji:

- Ali bodo člani društva osebne stvari bolj zaupali starejšim ali pa vendarle sovrstnikom? Ali se bodo starejšim obrnili samo v primeru izposoje denarja?
- Kako bo število let, preživetih v društvu, vplivalo na izbiro inštruktorja zamujenih plesnih korakov in vira informacij o dogajanju v društvu? S kom se člani raje družijo, s sovrstniki, mlajšimi ali pa starejšimi?

2 Socialno omrežje

Prvi termin, ki ga je potrebno definirati, je socialno omrežje, ki pa je niz družbeno pomembnih vozlišč, povezanih z razmerji, pri čemer so vozlišča najpogosteje člani omrežja. Ko raziskovalec identificira člane omrežja, potem lahko definira tudi razmerja med njimi, ki so lahko prijateljska, službena, informacija, vključujejo pa tudi sorodstvena. Da bi raziskovali učinke lastnosti posameznikov, kot so rasa, spol ali izobrazba, raziskovalci razvrstijo posameznike na podlagi njihovih lastnosti, nato pa določijo kateri rezultati so nesorazmerno skupni posameznikom s posebnimi značilnostmi. Ti rezultati so tisto, kar prihaja iz notranjosti posameznikov z značilnostmi in deluje neodvisno od njih, vendar pa prinaša med seboj podobne rezultate. Socialni analitiki nasprotujejo temu dejstvu, saj pravijo da vzrok za take rezultate ne tiči v posamezniku, ampak v družbeni strukturi. Ko trdimo, da se ljudje s podobnimi lastnostmi obnašajo podobno zaradi le-teh, spregledamo dejstvo, da so taki posamezniki navadno na enakih položajih v družbenih strukturah, zato je podobno obnašanje velikokrat posledica omejitev, priložnosti in percepcij na teh položajih, ne pa njihovih značilnostih (Marin in Wellman 2011). Pri analizi omrežij imamo prednost v tem, ker lahko opazujemo odnos med enotami omrežja, zato tudi analiza socialnih omrežij postaja vse pogostejša metoda raziskovanja v družboslovju (Rogelj in drugi 2004). V Sloveniji se je takšno raziskovanje prvič pojavilo ob koncu razpada bivše Jugoslavije, v prvih letih osamosvojitve pa se je dokončno uveljavilo (Novak 2003).

Omrežja delimo na popolna in egocentrična. Pri popolnem omrežju, kot je tudi moje, opazujemo vse enote s pripadajočimi relacijami, torej govorimo o popolnem omrežju takrat, ko vse relacije oziroma odnose analiziramo v medsebojno povezani skupini enot oziroma oseb. Pri egocentričnem omrežju pa imamo začetni seznam enot, ki jih imenujemo egi in nato analiziramo omrežje ega (posamezno enoto) in njene povezave z drugimi enotami. Omrežje, ki je popolno, lahko analiziramo tudi kot egocentrično, medtem ko egocentričnega omrežja ne moremo analizirati kot popolnega (Hlebec in Kogovšek 2006). Omrežje je skupina samo v primeru, ko imajo člani skupine enako razmerje do skupine, kar pa je zelo redko, zato ta dva pojma navadno ločimo. Analitiki socialnih omrežij analizirajo tudi celotni vzorec relacij, ne pa samo relacije med pari. Medtem, ko relacije merimo kot vez med pari ali vozlišči, moramo njihove učinke in pomene vezi izmeriti v celotnem vzorcu vezi znotraj omrežja (Barnes v Marin in Wellman 2011), kajti narava odnosa med dvema osebama je lahko odvisna od njihovega odnosa do drugih.

Ko je enkrat omrežje izbrano in so teoretično relevantne vezi določene, se mora raziskovalec odločiti, na kakšen način bo meril izbrane relacije, ki pa so lahko direktne ali indirektne, prav tako pa jih ločimo tudi na binarne in otežene. Direktne relacije so tiste, ki vodijo samo od enega vozlišča do drugega, medtem ko so indirektne tiste, ki nimajo določene nobene smeri med vozlišči, primer direktne relacije je na primer posojanje denarja, indirektne pa sodelovanje pri projektih. Tako prve kot tudi druge relacije lahko merimo kot binarne, ki imajo enako vrednost, ali pa otežene, ki so lahko močnejše ali pa šibkejše, prijateljsko omrežje je primer obojega, saj lahko binarne relacije prikazujejo, ali sta dve osebi med seboj prijatelja, medtem ko otežene prikazujejo, kako blizu sta si prijatelja. Katere relacije bomo merili, je pragmatična odločitev, ki je odvisna od razpoložljivih podatkov in pričakovanih metod analize, v mojem primeru govorimo o direktnih relacijah, ki pa so tudi otežene (Marin in Wellman 2011).

3 Socialne opore

3.1 Vrste socialnih opor

Nekoč so vsi verjeli, da je njihovo omrežje omejeno na sosesko, zagrajeno območje, kjer se vsi poznajo in se obiščejo, kadar hočejo. Potem se je verjelo v omrežja z istimi interesi, na primer tisti, ki radi slikajo. Manj tradicionalen način opazovanja omrežja je tisti, o katerem govorimo v socialnih omrežjih, in sicer da so popolna omrežja sestavljena iz osebnih omrežij, ki so povezana s posamezniki v središču, kjer pa prijatelji, sosedje, sorodstvo in sodelavci predstavljajo člane osebnega omrežja in so pogosto povezani tudi med seboj. Takšna osebna omrežja so socialna omrežja, definirana kot individualno omrežje vezi, najbolj pa so postala vidna z razvojem interneta in programi, kot je Facebook (Chua in drugi 2011).

Osebna in s tem tudi popolna omrežja so pogosto zaznamovana z različnimi člani omrežja, ki zagotavljajo različno socialno oporo (Wellman in Wortley v Chua in drugi 2011). Kot ena od najbolj uveljavljenih tem analiziranja socialnih omrežij, je postala socialna opora (Rogelj in drugi 2004). Prve definicije so govorile o emotivni širini socialne opore, se pravi socialne opore kot občutka, da nekam pripadamo, sprejemamo, skrbimo za druge in podobno (Weiss in Thoits v Rogelj in drugi 2004). Pojem socialne opore obsega kar nekaj opredelitev. Med tri najpomembnejše začetnike sistematičnega raziskovanja socialne opore spadajo Cassel, Caplan in Cobb. Izhajali so predvsem iz emocionalnega vidika opore in so pomembno vplivali na razvoj tega področja (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003). Cassel je menil, da je *»raziskovanje psihosocialnih procesov izjemno pomembno za razumevanje bolezenskih stanj«*, ob tem pa naj bi opora bila pomembna pri stresu in podobnih boleznih (Hlebec in Kogovšek 2003).

Tudi Caplan je socialno oporo razumel kot dejavnik zaščite pred stresom ter poudarjal pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, pri tem pa je upošteval tudi bolj oddaljene vezi (sosedski odnosi, skupine za pomoč itd.). Cobb pa se je razlikoval od prvih dveh po tem, da je socialno oporo natančneje opredelil kot *»informacijo, ki posamezniku omogoča, da se zaveda, da je ljubljen, sprejet in spoštovan in da pripada sistemu komuniciranja in vzajemnih obveznosti«* (Hlebec in Kogovšek 2003).

Socialna opora ni tako enostavno definirana, ampak je bolj zapleten proces komunikacije, pretoka informacij med člani omrežja (Vaux 1998). Na splošno naj bi socialna opora bila

zmes vseh dejavnikov, ki pozitivno vplivajo na počutje in zdravje človeka, ne glede na stres, med drugim pa lahko predstavlja tudi zaščito pred njim in podobnimi nevarnostmi v okolici. Vsebuje tudi nasvete pri specifičnih nalogah, spretnostnem učenju, upravljanju, materialna sredstva in socialne stike, ki so pomembna za kvaliteto življenja v prostem času. Na osnovi definicij in raziskav se je oblikovala teorija, ki vrste socialne opore razdeli v štiri večje skupine:

- 1. Instrumentalna (tudi materialna): opora se nanaša na pomoč v materialnem smislu (posojanje denarja, orodja, pomoč pri hišnih opravilih ipd.)
- 2. Informacijska: opora se nanaša na informacije, ki jih anketiranec navadno potrebuje ob kakšni večji življenjski spremembi (ob selitvi, iskanju nove službe ipd.)
- 3. Emocionalna: pomoč ob večjih ali manjših življenjskih krizah (smrt bližnjega, ločitev, težave v družini ali na delovnem mestu ipd.)
- 4. Druženje: opora v obliki neformalnega občasnega druženja (izleti, obiskovanja, kino ipd.) (Hlebec in Kogovšek 2006).

Zaznava socialne opore v socialnih omrežjih je posameznikova subjektivna ocena prisotnosti, zadostnosti in kakovosti dobljene opore in je neke vrste indikator, ki kaže kako dobro socialna opora deluje in kako dobro izpolni svoj namen. Ocena se lahko nanaša na posameznikovo omrežje kot celoto oziroma samo na posamezen specifičen odnos ali pa posamezno obliko socialne opore (Hlebec in Kogovšek 2003). V takih omrežjih je vodilo, da se ljudje odzovejo na način, da poskušajo članu omrežja vrniti z enako pomočjo, kot jo je dobil od njega (Plickert v Chua in drugi 2011). Če govorimo na splošno, sosedje so navadno tisti, ki pomagajo v nepričakovanih situacijah, saj jim njihova bližina omogoča, da reagirajo hitro (Wellman in Wortley v Chua in drugi 2011). Bližnje sorodstvo je navadno »zadolženo« za emotivno oporo na daljši rok, pri starejših otrocih in partnerjih pa je opazna tudi finančna pomoč, kakor tudi velike in male usluge, kot so varstvo otrok in podobno (Wellman v Chua in drugi 2011). Prijatelji so pričakovano zelo zaupljivi in najbolj primerni za druženje (de Vries v Chua in drugi 2011).

Hlebec trdi, da je »pomembna lastnost sistema socialne opore njegova specializacija«, kajti posameznik se odvisno od problema osredotoči samo na določene vire socialne opore, s katerimi se sooča, tu misli predvsem na to, da se posamezniki za različne opore obračajo na različne ljudi in v precej dosti primerih so člani omrežja specialisti, ki nudijo samo določeno

vrsto socialne opore (Rogelj in drugi 2004). Sorodstvo in prijateljstvo sta na primer zaradi strukturnih okvirjev, v katerih sta vgrajena, značilna po različnih menjalnih procesih in virih (Wellman in Wortley v Chua in drugi 2011). Tako je bližnje sorodstvo značilno po solidarnosti, zaupanju in predanosti, medtem ko znajo prijateljska omrežja biti tudi ohlapna s kanali, ki lahko ponujajo na primer samo informacije o službi (Granovetter v Borgatti in Lopez-Kidwell 2011). V mnogih primerih pa je razlika med intenzivnim prijateljstvom in bližnjim sorodstvom zelo majhna, saj lahko prijatelji predstavljajo dobro družbo in emotivno oporo, medtem ko bližnja sorodstva lahko tudi predstavljajo pomoč v okviru financ in izobrazbe, kar naj bi prvotno bila naloga prijatelja (Coleman 1988). Kljub temu pa so nekateri avtorji (Iglič v Rogelj in drugi 2004) ugotovili, da *»specializacija le ni tako izrazita, saj se posamezniki v veliki meri obračajo po najrazličnejše oblike pomoči k istim osebam.«* To pomeni, da lahko člani omrežja najdejo različne vire socialne opore v isti osebi.

Ker imam v svojem popolnem omrežju tudi nekaj sorodstvenih vezi, bo zanimivo primerjati, za katere vire opore so se odločali taki člani, saj predstavljajo sorodstvene vezi nekoliko različen sistem delovanja z edinstvenimi strukturnimi lastnostmi, menjalnimi procesi in viri. Sorodstvena omrežja so navadno gosta in prepletena z zelo blizkimi vezmi med člani, medtem ko prijateljska predstavljajo redka omrežja z bolj oddaljenimi vezmi ter ustvarjanjem lukenj med člani omrežja. Glede na to, da so člani družine in prijatelji pomembni v vsakdanjem življenju, obe omrežji lahko najdemo med mnogimi socialnimi omrežji, za katera je potem značilno gosto notranje jedro s sorodstvenimi vezmi ter ločenim srednjim in zunanjim jedrom za površinske odnose prijateljstva (Grosetti in Hennig v Chua in drugi 2011). V tej točki se mi poraja vprašanje, ali bodo člani omrežja, ki imajo v popolnem omrežju kakšnega člana svoje družine za kakšno oporo izbrali svojega brata ali sestro in če bodo, za kateri vir socialne opore se bodo odločili, saj lahko brat ali sestra predstavlja nekoga, ki mu zaupaš vse osebne težave ali pa samo nekoga, s katerim se rad družiš.

3.2 Lastnosti oseb v okviru socialnih opor

Ena od lastnosti oseb, ki jo raziskujem v svoji diplomski nalogi, je tudi spol. Wellman in Wortley ugotavljata, da velik del emocionalne opore, tako moškim kot ženskam, nudijo ženske. Da se ženske obračajo na moške, praviloma ne velja (Wellman in Wortley v Rogelj in drugi 2004). Zaradi spolno različnih socializacij, osebe ženskega spola potrebujejo in zahtevajo več podpore, ker pri njih je šibkost in odvisnost razumljiva, medtem ko je pri moškem spolu izpostavljena neodvisnost, moč, dosežki in podobno (Nadler v Rogelj in drugi 2004). Procidano in Walker Smith trdita, da *»ženske poročajo o višji percepciji opore, imajo več socialnih veščin za iskanje opore, pogosteje iščejo oporo javno in se trudijo, da bi ustvarile bolj funkcionalno omrežje (Procidano in Walker Smith 1997).«* Skladno s temi trditvami je Hlebec v svoji raziskavi dijakov ugotovila, da so dekleta pogostejši vir opore in večkrat iščejo podporo in da so razlike med spoloma res bile povzročene s strani različne spolne socializacije, fantje pa bolj pogosto iščejo površinske in bolj koristne socialne stike, ki so bolj pomembna za kvaliteto življenja v prostem času (Rogelj in drugi 2004). Zanimivo bo raziskati, kako bo spol vplival na izbiro virov socialne opore v moji nalogi. Ali bojo osebe ženskega spola res pogostejši vir opore in same pogosteje iskale pomoč? Ali bojo fantje res imeli več izbranih oseb pri površinskih odnosih, kot je na primer druženje in manj izbranih oseb pri bolj globokih odnosih, ki se na primer ustvarjajo pri ponujanju emotivne opore?

Ko govorimo o lastnosti članov mojega omrežja, ne moremo mimo starosti. Hlebec in Kogovšek menita, da med pomembne značilnosti socialnih omrežij za raziskovanje in analizo socialne opore spada tudi homogenost vezi glede na spol in starost. Na podlagi homogenosti vezi torej posamezniki ustvarjajo svoja socialna omrežja. Hlebec in Kogovšek omenjata tudi izraz starostna homofilija; to je *»nagnjenost k izbiri prijateljev približno iste starosti (Hlebec in Kogovšek 2006)«*. Starost je lahko tudi pomemben kazalec zgradbe socialnega omrežja, kajti starejši so bolj nagnjeni k manjši izbiri omrežja, medtem ko imajo mlajši večje in bolj razširjeno omrežje s poudarkom na prijateljskih vezeh (de Vries 1996). Vpliv starosti na izbiro vira socialne opore bo tudi eno izmed ključnih vprašanj mojega raziskovalnega dela. Ali se bo v mojem primeru pojavila starostna homofilija ali pa se bodo praviloma odločali za starejše člane? Ali je izbira vira odvisna od same opore, ne pa od starosti? Ali bojo člani društva za emotivno oporo izbrali mlajše, za materialno oporo pa starejše od sebe?

Tretja lastnost, ki je opredeljena kot delovni staž pa govori o številu let, ki jih je član preživel v društvu do maja 2011 in bo po mojem mnenju imel vpliv predvsem na informacijsko oporo in materialno oporo, ki je bolj instrumentalne narave, in sicer pridobivanja znanja plesnih korakov ob odsotnosti od vaj. Ali bo delovni staž sploh vplival na obe opori? Če bo vplival, ali pa bodo pri izbiri imeli prednost tisti z daljšim stažem ali krajšim stažem?

4 Merjenje socialne opore in zbiranje podatkov

Povezava s širokim področjem socialne opore, tako na področju mentalnega kot fizičnega zdravja in socialno intervencijskih programov predstavlja enega od najpomembnejših vidikov raziskovanja socialnih omrežij. Za kvalitetno raziskavo lahko raziščemo strukturo in način funkcioniranja omrežij podpore ljudi – na koga se ljudje obračajo, kadar so v stiski, kakšne posledice imajo te interakcije za njihovo zdravje in splošno dobro počutje, kateri dejavniki na to vplivajo. Dobro je tudi raziskati, kako zadovoljni so ljudje s socialno oporo in kaj vpliva na to. Na osnovi takšnih rezultatov pa je možno planirati različne konkretne programe socialne pomoči (Kogovšek in drugi 2003).

Kogovšek in Ferligoj ugotavljata da je temeljni cilj znanstvenega raziskovanja ugotavljanje zakonitosti, na podlagi katerih lahko pojave pojasnujemo in napovedujemo. Pri tem je ključnega pomena, kakšna je kakovost merskih instrumentov, s katerimi pridobimo podatke, ki so namenjeni za empirično podlago za doseganje tega cilja. Na tem mestu kakovost merskega instrumenta in z njim dobljenih podatkov opredeljujemo v smislu zanesljivosti in veljavnosti. Na splošno lahko zanesljivost podatkov opredelimo kot zmožnost pridobitve istih (ali vsaj zelo podobnih) vrednosti ob ponovljivih meritvah na istih enotah ob predpostavki da so dejanske vrednosti ostale enake. Veljavnost pa pomeni da dejansko merimo tisto, kar želimo meriti (Kogovšek in Ferligoj 2003).

Merjenje je deduktivni proces, ki se začne z opredelitvijo teoretičnega pojma, nadaljuje z razvojem merskega postopka in konča z eno ali več izmerjenimi spremenljivkami tega pojma. V prvem koraku gre za konceptualizacijo teoretičnega pojma in izbora ustrezne opredelitve, nato vsako teoretično spremenljivko operacionaliziramo in nazadnje izvedemo konkretno merjenje vsake spremenljivke (Hlebec in Kogovšek 2006).

V družboslovnih znanostih je anketa, najpogostejši merski instrument za pridobivanje podatkov o pojavu. Preverjanje kakovosti anketno zbranih podatkov ima že dolgo tradicijo,

saj so prva temeljna dela, ki se ukvarjajo s tem področjem izšla že v sredini 20. stoletja. Tudi v analizi socialnih omrežij, kjer so predmet raziskovanja osebe kot enote in relacije med njimi, so podatki najpogosteje zbrani z anketiranjem (Kogovšek in Ferligoj 2003).

Kulturno umetniško društvo Mladost je bilo ustanovljeno leta 2001 z namenom ohranjanja kulturne in umetniške dejavnosti Srbov, živečih v Sloveniji. Osnovna dejavnost društva je folklorna, in sicer učenje pesmi in tradicionalnih plesov, poleg nje pa obstajajo še dejavnosti, kot so literarna, dramska, planinska in podobne. Šteje nekaj manj kot 200 aktivnih članov, ki so razdeljeni v več skupin, starostni kategoriji sta samo za najmlajše (cicibani) in najstarejše (veterani), ostali so razporejeni po kvaliteti, ki je posledično povezana s stažem v društvu, saj daljši staž navadno pomeni večjo kvaliteto. S svojimi nastopi je društvo navdušilo občinstvo tako v vseh večjih mestih v Sloveniji kot tudi v tujini (Romunija, Nizozemska, Španija, Italija, Nemčija, Švica...).

Ker ima društvo dokaj veliko število članov, sem se odločil da bom vzorec omejil samo na prvo skupino, ki ima v povprečju najdaljši staž v društvu, prav tako pa je tudi najbolj raznolika tako po spolu kot tudi starosti, junija 2011 pa je štela točno 37 članov. Večina podatkov je bilo zbranih 12. junija 2011 na turneji v Beogradu, pred nastopom na evropskem tekmovanju srbskih folklornih skupin, podatke od manjkajočih oseb pa sem dobil po prihodu v Ljubljano. Vsak član je dobil vprašalnik in kode oseb, ki jih je vpisal pod odgovore na vprašanja, s svojo pa je označil izpolnjevalca vprašalnika.

Vprašalnik je bil sestavljen iz petih vprašanj, skrbno je bil pripravljen tako, da je bil članom društva razumljiv, meni pa je ponujal odgovore na izbiro vira socialne opore za vsakega člana posebej. Ob kodi osebe, katero so izbrali za odgovor na vprašanja, so anketiranci morali vpisati tudi moč povezave, kjer je 1 predstavljala najšibkejšo, 5 pa najmočnejšo povezavo, na koncu vprašalnika pa so morali vpisati tudi število let, preživetih v društvu. Lastnosti, kot sta spol in starost, sta bili znani že prej. Odgovore iz vprašalnika sem vsakega posamezno vnesel v tekstovno datoteko, ki sem jo uporabil v programu za analizo obsežnejših omrežij imenovan Pajek (Batagelj in Mrvar 2012), s katerim bo tudi potekala celotna analiza.

5 Raziskovalne metode

5.1 Mere središčnosti

Najbolj splošna definicija središčnosti, ki je hkrati tudi konsistentna s Freemanovim (1979) konceptom je, da je bolj središčna enota tista, ki je v večji meri udeležena v vseh povezavah v omrežju, ne glede na smer povezav. Enota je v omrežju središčna, če se nahaja na strateško pomembnih položajih v omrežju oziroma če je zaradi svojih povezav z drugimi enotami opaznejša kot druge enote (Wasserman in Faust 1998). Mere središčnosti lahko računamo tako za neusmerjena kot tudi za usmerjena omrežja. Vse mere središčnosti, ki jih lahko izračunamo za neusmerjena omrežja lahko izračunamo tudi za usmerjena, obratno pa ni res. V moji diplomski so pomembna zaradi odkrivanja najbolj središčnih oseb oziroma tistih, ki so največkrat izbrane s strani članov društva kot vir socialne opore, po njihovih lastnostih pa bomo odkrili, če in kako kakšna lastnost vpliva na izbiro.

5.1.1 Mere središčnosti glede na stopnjo

Je osnovno in najenostavnejše orodje za odkrivanje enot, ki so najvidnejše (najaktivnejše) v strukturi socialnega omrežja (Rogelj in drugi 2004). Ta mera središčnosti je definirana s stopnjo enote x

$$c_D(x) = \text{stopnja enote } x$$

To je absolutna mera središčnosti glede na stopnjo. Absolutnih mer ne moremo uporabiti za primerjavo središčnosti po omrežjih z različnim številom točk, zato te mere navadno normaliziramo, tako da dobimo mero iz intervala med 0 in 1, kjer 0 pomeni najmanjšo možno, vrednost 1 pa najvišjo možno središčnost. Te mere imenujemo relativne mere središčnosti (Nooy in drugi 2005, 4):

$$C_D(x) = \frac{c_D(x)}{\text{največja stopnja}} = \frac{c_D(x)}{n-1}$$

če je n število enot v omrežju, je največja možna stopnja enote v omrežju brez zank $n - 1$. Omenjeno mero središčnosti lahko uporabimo tudi za mero pomembnosti za usmerjena omrežja, le da pri teh ločimo dve možnosti:

- izbirati (*vplivnost* – izhodna stopnja: število puščic ven)

- biti izbran (*podpora* – vhodna stopnja: število puščic noter).

5.1.2 Mere središčnosti glede na dostopnost

Osredotoči se na najkrajšo razdaljo med posameznimi enotami socialnega omrežja. Najbolj središčna enota je tista, ki doseže ostale enote v omrežju po najkrajši poti tako, da se izogne možnemu nadzoru (kontroli) drugih enot pri pretoku informacij in sredstev (Rogelj in drugi 2004). Ta mera središčnosti je boljša od središčnosti glede na stopnjo, ker ne upošteva samo neposrednih sosedov neke enote, ampak tudi vse posredne sosede (Nooy in drugi 2005). Relativna mera središčnosti glede na dostopnost je:

$$c_c(x) = (n - 1) \cdot c_c(x)$$

Razlaga: najmanjšo skupno oddaljenost neke enote od vseh drugih enot v omrežju dobimo, če ima enota vse druge enote za sosede. V tem primeru je absolutna mera središčnosti $1n-1$. Dostopnost lahko računamo za neusmerjena omrežja (mera središčnosti) in za usmerjena omrežja (mera pomembnosti). Pri usmerjenih omrežjih pa imamo dve možnosti: dostopnost lahko izračunamo glede na:

- izhodne povezave (kako blizu so vse ostale točke izbrani točki: v koliko korakih dosežemo iz dane točke vse ostale)
- vhodne povezave (kako blizu je izbrana točka vsem drugim: v koliko korakih iz vseh ostalih točk dosežemo izbrano).

5.1.3 Mere središčnosti glede na vmesnost

Pri socialnih omrežjih ni pomembna le oddaljenost enote od vseh ostalih enot, ampak tudi katere enote ležijo na najkrajših poteh med pari enot. Te enote imajo nadzor nad pretokom informacij med pari enot (Rogelj in drugi 2004). Ideja mer središčnosti glede na vmesnost: neke enota je središčna, če leži na veliko najkrajših poteh med drugimi pari enot (Nooy in drugi 2005). Freeman (v Nooy in drugi 2005) je definiral mero središčnosti enote x glede na vmesnost za povezano omrežje takole:

$$c_B(x) = \sum_{y < z} \frac{\text{število najkrajših poti med } y \text{ in } z \text{ skozi enoto } x}{\text{število vseh najkrajših poti med } y \text{ in } z}$$

Predpostavimo, da pri komunikacijskih omrežjih poteka komunikacija po najkrajših možnih poteh: Središčnost enote x glede na vmesnost je vsota verjetnosti preko vseh možnih parov točk, da bo najkrajša pot med y in z potekala skozi točko x . Relativno mero središčnosti glede na vmesnost je potrebno definirati posebej za

- neusmerjena omrežja:

$$C_B(x) = \frac{c_B(x)}{(n-1)(n-2)/2}$$

- usmerjena omrežja:

$$C_B(x) = \frac{c_B(x)}{(n-1)(n-2)}$$

če ima omrežje n točk, je za izbrano točko x število drugih različnih parov točk y in z

- $$C_{n-1}^2 = \binom{n-1}{2} = \frac{(n-1)(n-2)}{2}$$

v primeru, da vrstni red izbire ni pomemben (neusmerjeno omrežje), in

- $$V_{n-1}^2 = (n-1)(n-2)$$

v primeru, da je vrstni red izbire pomemben (usmerjeno omrežje) (Nooy in drugi 2005).

5.2 Povprečna vrednost izbiranja

V programu Pajek smo od vseh vrednosti izbranih povezav neke enote odšteli vrednosti izbrane osebe, v primeru starosti smo na primer odšteli število let izbrane osebe od števila let osebe, ki je izbirala, da smo na koncu dobili povprečno vrednost izbiranja, ki nam pove za kakšna je povprečna razlika v letih med viri socialne opore in tistimi, ki jih izbirajo. Pri vsakem omrežju smo ugotovili tudi število diad, ki so usmerjene povezave med dvema točkama.

6 Vpliv lastnosti oseb na izbiro vira socialne opore

Ker bomo primerjali vpliv lastnosti oseb na izbiro vira socialne opore, se mi zdi pomembno, da najprej predstavim lastnosti omrežja, ki je maja 2011 štelo 37 članov, v analizo pa so bili vključeni vsi člani najkvalitetnejše skupine društva. V skupino je vključeno 21 žensk, pri katerih je najmlajša članica stara 15 let, najstarejša pa 29 let, in 16 moških, pri katerih imajo trije najmlajši po 16 let, najstarejši pa 26 let, povprečna starost društva pa znaša slabih 21 let (20,86). Ko pogledamo staž v društvu, vidimo da se giblje od najkrajšega, ki znaša 2 leti, do najdaljšega, ki šteje 11 let. Kljub na prvi pogled velikemu razponu pa malo podrobnejši pogled odkriva, da ima kar 24 članov delovni staž daljši od 7 let.

Ker je moj vprašalnik bil sestavljen iz petih vprašanj, sem dobil tudi pet omrežij za analizo, in sicer za vsako vprašanje posebej. Pri analizi sem upošteval vpliv spola, starosti in delovnega staža tako, da sem najprej poiskal mere središčnosti za vsako vprašanje in lastnosti posebej, nato pa primerjal vsako enoto z izbranimi enotami tako, da sem na primer za spol dobil povprečje za celo skupino. Petim omrežjem sem zaradi številnih sorodstvenih vezi dodal še omrežje sorodstva, pri katerem sem skušal ugotoviti, na koga se naslonijo člani društva, ki imajo v bližini tudi brata ali sestro.

6.1 Emocionalna opora

Omrežje emocionalne opore ima skupno 169 povezav, od tega 119 diad, med katerimi je 50 recipročnih. Ko izračunamo povprečno vrednost izbiranja, ugotovimo da se pri tem vprašanju člani društva obračajo v povprečju na 4,86 let starejše in člane, ki so v društvu povprečno 0,7 leta več od njih. Povprečna stopnja enote je 9,1, povprečna vhodna stopnja pa 0,127. Če pogledamo omrežje po spolu, ugotovimo da je povprečna vhodna stopnja za ženske 0,115079, medtem ko imajo moški povprečno vhodno stopnjo 0,142361, vsi ti podatki so tudi razvidni v tabeli 6.1 (na strani 19).

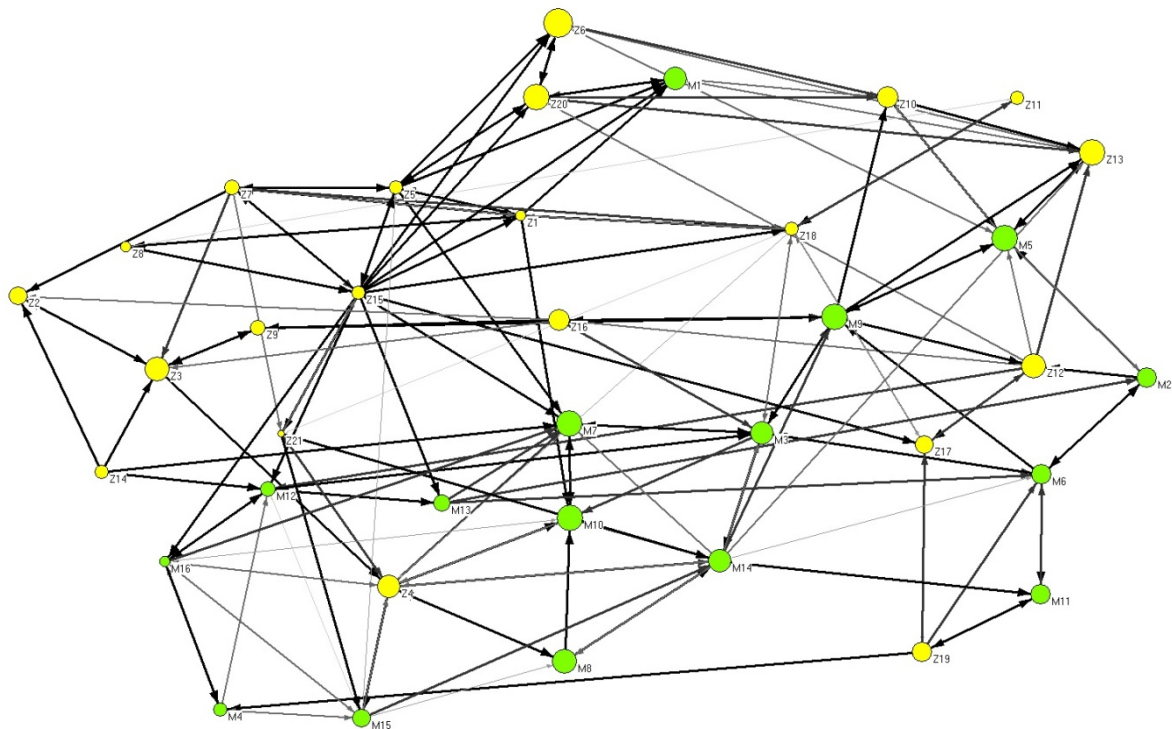
Tabela 6.1: Prikaz lastnosti omrežja za vsako oporo

	Emotivna opora	Informativna opora	Materialna opora (denar)	Materialna opora (instrukcije)	Druženje
Število povezav	169	149	131	157	164
Število diad	119	109	101	132	119
Število recipročnih diad	50	40	30	25	45
Povprečna vhodna stopnja za ženske	0,115079	0,097884	0,071429	0,088624	0,107143
Povprečna vhodna stopnja za moške	0,142361	0,130208	0,133681	0,15625	0,144097
Povprečna razlika v starosti (v letih)	4,86	4,56	5,7	8,89	- 0,01
Povprečna razlika v delovnem stažu (v letih)	0,7	0,2	0,7	3,7	- 0,5

Mera središčnosti glede na stopnjo meri stopnjo točke oziroma število sosedov, torej povezav do ostalih enot v omrežju. Največje vhodne stopnje imajo *z4*, *z13* in *m7* (glej prilogo B). Te enote so torej bile največkrat izbrane kot osebe, s katerimi se člani pogovarjajo o osebnih zadevah, njihova starost je od 23 do 26 let, delovni staž pa 3, 9 in 10 let. Največje izhodne stopnje imata točki *z15* in *m14*. To bi lahko interpretirali, da so to enote, ki največ izbirajo, naši podatki pa govorijo o tem, da so to osebe, katere bi ostale člane društva največkrat prosile za pogovor o osebnih zadevah, njuna starost je 17 in 24, delovni staž pa 9 in 6 let.

Glede na tabelo (Priloga B) lahko ugotovimo, da so najbolj središčne enote glede na vhodno dostopnost enote *m3*, *m7*, *m9* in *z13*. To pomeni, da omenjene osebe v omrežju lahko dosežemo v najmanj korakih oziroma je vanje usmerjeno največ povezav, posrednih in neposrednih. Njihova starost je med 23 in 26 let, delovni staž pa med 7 in 10 let. Glede na izhodno dostopnost izstopata enoti *z7* in *z15*, članici sta stari 17 in 18 let, v društvu sta pa 5 in 9 let. Tem osebam so ostali člani društva najbolj blizu oziroma neposrednih in posrednih povezav iz teh enot v ostale enote je tu največ. Enote *m3*, *m9* in *z18* imajo najvišje vrednosti vmesnosti, kar pomeni, da se te enote največkrat nahajajo na najkrajših možnih poteh med drugimi pari enot, hkrati pa nam pove tudi, da imajo ti člani društva največji nadzor nad pretokom zaupnih stvari med pari enot, kar se da tudi razbrati iz slike omrežja (slika 6.1 na strani 20), na kateri so velikosti točk sorazmerne s starostjo tako, da večje kot so, starejši so člani. Prav tako so moški obarvani z zeleno, ženske osebe pa z rumeno.

Slika 6.1: Prikaz omrežja emocionalne opore

6.2 Informativna opora

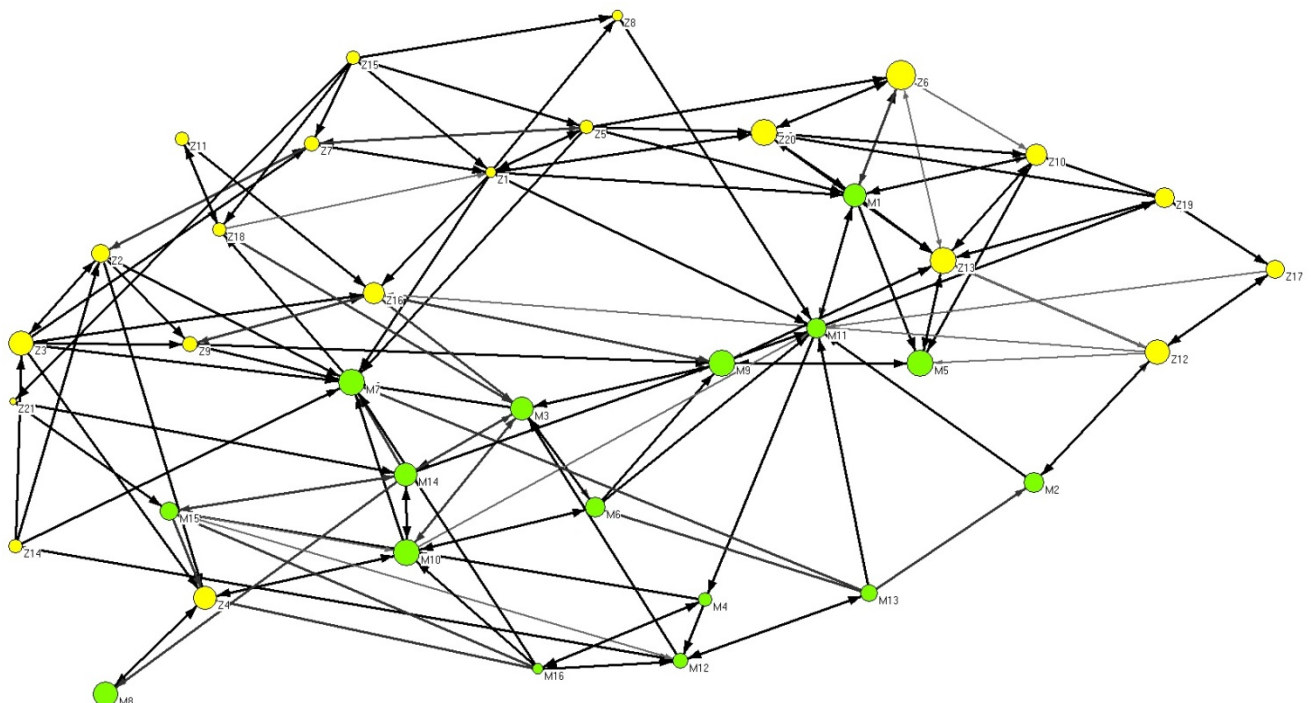
Omrežje informativne opore ima skupno 149 povezav, od tega 109 diad, med katerimi je 40 recipročnih. Ko izračunamo povprečno vrednost izbiranja, ugotovimo da se pri tem vprašanju člani društva obračajo v povprečju na 4,56 let starejše in člane, ki so v društvu povprečno 0,2 leta več od njih. Povprečna stopnja enote je 8, povprečna vhodna stopnja pa 0,199. Če pogledamo omrežje po spolu, ugotovimo da je povprečna vhodna stopnja za ženske 0,097884, medtem ko imajo moški povprečno vhodno stopnjo 0,130208, vsi ti podatki so tudi razvidni v tabeli 6.1.

V primeru odsotnosti z vaj, sem primerjal vpliv starosti in delovnega staža na izbiro člana, pri katerem bi manjkajoči dobili informacije, saj me zanima, ali se bolj nagibajo k izkušenejšim članom ali pa to nima nekega vpliva. Največje vhodne stopnje imajo *m7*, *z13* in *m11* (glej prilogo C). Te enote so bile torej največkrat izbrane kot osebe, pri katerih bi se ostali člani v primeru bolezni pozanimali o dogajanju v društvu, njihova starost je 21, 25 in 26 let, njihov staž v društvu pa je med 8 in 10 let. Največje izhodne stopnje imajo točke *z5*, *m3* in *z1*. To bi lahko interpretirali kot dejstvo, da so to enote, ki največ izbirajo, naši podatki pa govorijo o tem, da so to osebe, katere bi izbrale največ ostalih članov društva za pridobitev informacije o

dogajanju v društvu, medtem ko bi one ležale v bolnici, njihov staž je 7 in 9 let, njihova starost pa 16, 17 in 23 let.

Glede na tabelo (Priloga C) lahko ugotovimo, da so najbolj središčne enote glede na vhodno dostopnost enote *m3*, *m7* in *m11*. To pomeni, da omenjene osebe v omrežju lahko dosežemo v najmanj korakih oziroma je vanje usmerjeno največ povezav, posrednih in neposrednih. Njihov staž v društvu je 7, 8 in 9 let, starost pa 23, 25 in 21 let. Glede na izhodno dostopnost izstopajo enote *z1*, *m3* in *z15*, člani društva so pa 7 in 9 let, stari pa 16, 23 in 17 let. Tem osebam so ostali člani društva najbolj blizu oziroma neposrednih in posrednih povezav iz teh enot v ostale enote je tu največ. Enoti *m3* in *m11* imata najvišje vrednosti vmesnosti, kar pomeni, da se te enote največkrat nahajajo na najkrajših možnih poteh med drugimi pari enot, hkrati pa nam pove tudi, da imajo ti člani društva največji nadzor nad pretokom informacij med pari enot, kar se da tudi razbrati iz slike omrežja (slika 6.2), na kateri so velikosti točk sorazmerne s starostjo tako, da večje kot so, starejši so člani. Prav tako so moški obarvani z zeleno, ženske osebe pa z rumeno:

Slika 6.2: Prikaz omrežja informativne opore

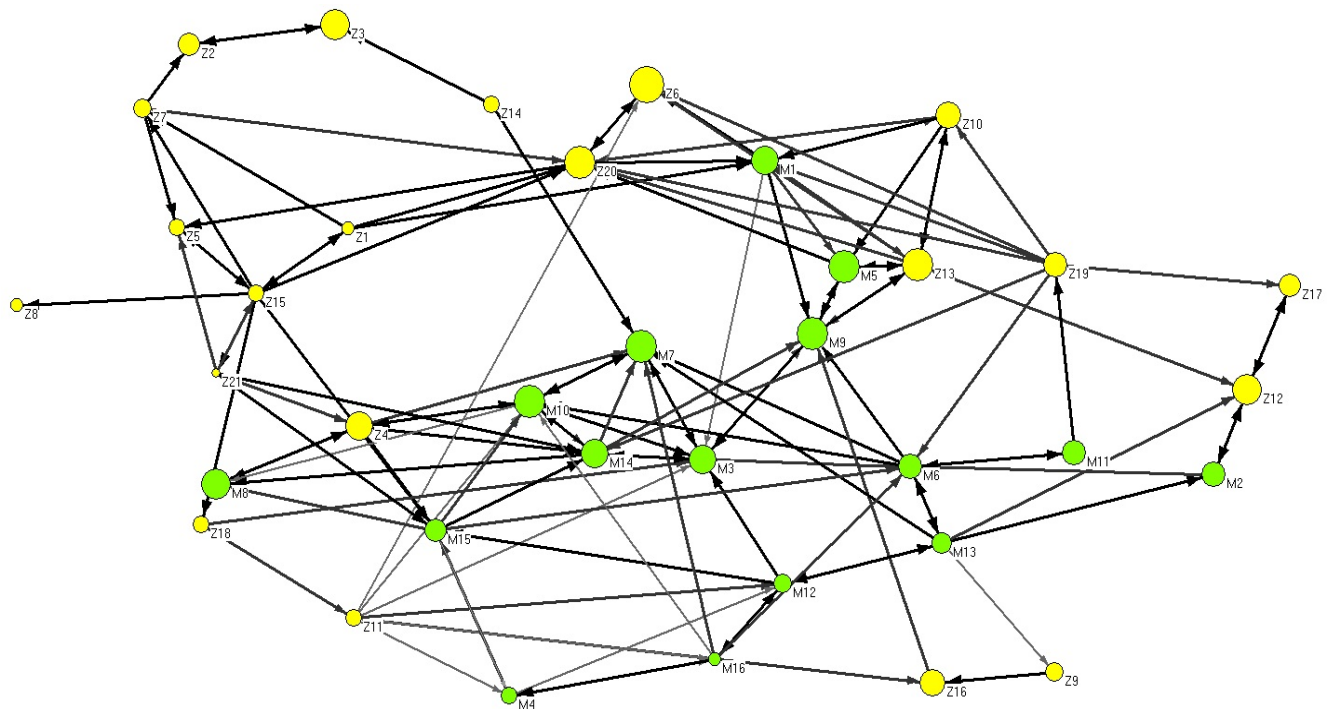
6.3 Materialna opora (denar)

Omrežje materialne opore za denar ima skupno 131 povezav, od tega 101, med katerimi je 30 recipročnih. Ko izračunamo povprečno vrednost izbiranja, ugotovimo da se pri tem vprašanju člani društva obračajo v povprečju na 5,7 let starejše in člane, ki so v društvu povprečno 0,7 leta več od njih. Povprečna stopnja enote je 7, povprečna vhodna stopnja pa 0,155. Če pogledamo omrežje po spolu, ugotovimo da je povprečna vhodna stopnja za ženske 0,071429, medtem ko imajo moški povprečno vhodno stopnjo 0,133681, vsi ti podatki so tudi razvidni v tabeli 6.1.

Pri izbira vira materialne opore, če bi bili v krizi z denarjem, mislim da ima večji vpliv starost, saj predvidevam, da je član društva v taki situaciji v veliki dilemi, saj ne ve ali bi izbral svojega vrstnika ali pa nekega starejšega člana. Največje vhodne stopnje imajo *m3*, *m7*, *m10* in *z20* (glej prilogo Č). Te enote so bile torej največkrat izbrane kot osebe, od katerih bi si člani društva sposodili denar, če bi bili v hudi finančni stiski, njihova starost je od 23 do 26 let, delovni staž pa od 7 do 11 let. Največje izhodne stopnje imata točki *z15* in *z11*. To so enote, ki največ izbirajo, naši podatki pa govorijo o tem, da sta to osebi, kateri bi v hudi finančni stiski največ ostalih članov društva prosile za denar, njuna starost je 17, delovni staž pa 8 in 9 let.

Glede na tabelo (Priloga Č) lahko ugotovimo, da so najbolj središčne enote glede na vhodno dostopnost enote *m3* in *m9*. To pomeni, da omenjene osebe v omrežju lahko dosežemo v najmanj korakih oziroma je vanje usmerjeno največ povezav, posrednih in neposrednih. Njihova starost je 23 in 26 let, v društvu sta pa 7 let. Glede na izhodno dostopnost izstopata enoti *z21* in *z15*, članici sta stari 17 in 15 let, ki pa imata delovni staž dolg 8 in 9 let. Tem osebam so ostali člani društva najbolj blizu oziroma neposrednih in posrednih povezav iz teh enot v ostale enote je tu največ. Enoti *m6* in *z15* imata najvišje vrednosti vmesnosti, kar pomeni, da se te enote največkrat nahajajo na najkrajših možnih poteh med drugimi pari enot, hkrati pa nam pove tudi, da imajo ti člani društva največji nadzor nad pretokom izbiranja med pari enot, kar se da tudi razbrati iz slike omrežja (slika 6.3 na strani 23), na kateri so velikosti točk sorazmerne s starostjo tako, da večje kot so, starejši so člani. Prav tako so moški obarvani z zeleno, ženske osebe pa z rumeno.

Slika 6.3: Prikaz omrežja materialne opore za denar

6.4 Materialna opora (instrukcije)

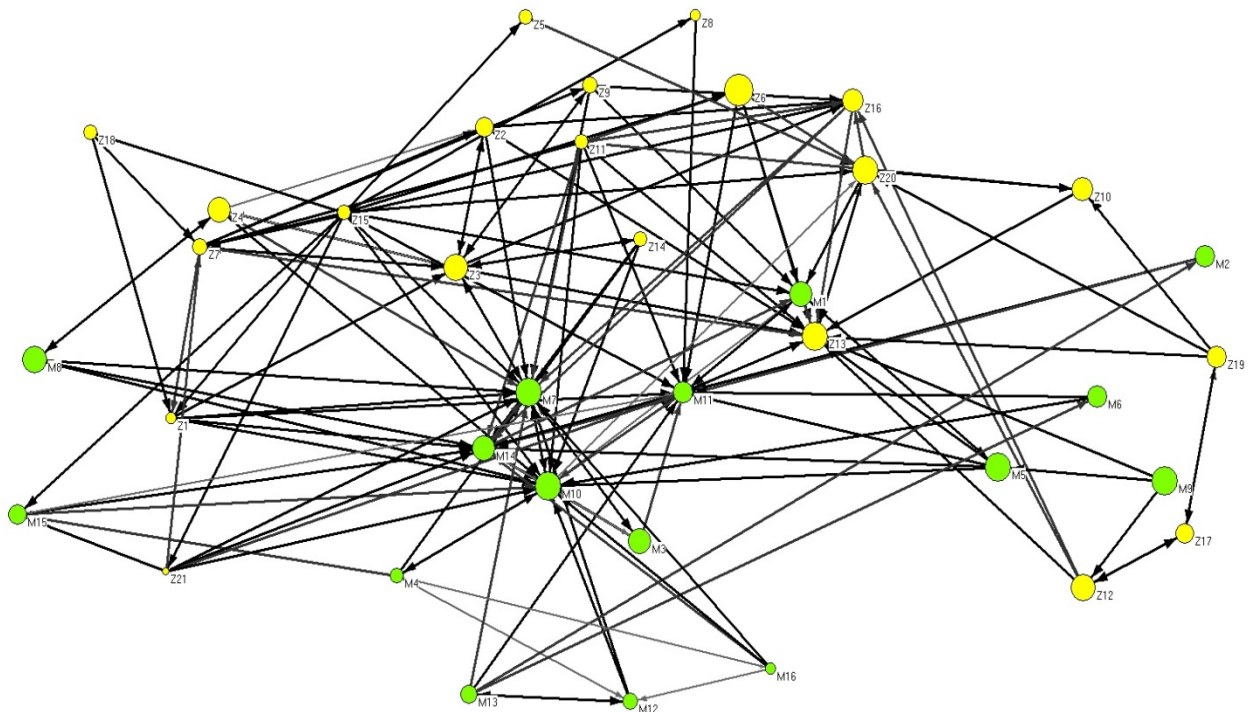
Omrežje materialne opore v okviru instrukcij ima skupno 157 povezav, od tega 132 diad, med katerimi je 25 recipročnih. Ko izračunamo povprečno vrednost izbiranja, ugotovimo da se pri tem vprašanju člani društva obračajo v povprečju na 8,89 let starejše in člane, ki so v društvu povprečno 3,7 leta več od njih. Povprečna stopnja enote je 8,5, povprečna vhodna stopnja pa 0,392. Če pogledamo omrežje po spolu, ugotovimo da je povprečna vhodna stopnja za ženske 0,088624, medtem ko imajo moški povprečno vhodno stopnjo 0,15625, vsi ti podatki so tudi razvidni v tabeli 6.1.

Tudi četrto omrežje raziskuje izbiro vira za materialno oporo, vendar bolj instrumentalne narave, saj ob odsotnosti z vaj izbiramo nekoga, ki se je hitro naučil plesni korak in predvidevamo, da je to nekdo izkušenejši, kar je posledično povezano z daljšim stažem. Največje vhodne stopnje imajo $m7$, $m10$ in $m11$ (glej prilogo D). Te enote so bile torej največkrat izbrane kot osebe, pri katerih bi se v primeru odsotnosti pozanimali o novih plesnih korakih, njihov staž v društvu je med 8 in 10 let, starost pa med 21 in 25 let. Največje izhodne stopnje imata točki $z15$ in $z11$. To bi lahko interpretirali kot enote, ki največ izbirajo, naši podatki pa govorijo o tem, da so to osebe, katere bi največ ostalih članov društva ob

odsotnosti prosile za informacije o novih plesnih korakih, stari sta 17 let, njihov staž je 8 in 9 let.

Glede na tabelo (Priloga D) lahko ugotovimo, da so najbolj središčne enote glede na vhodno dostopnost enote *z13*, *m10* in *m11*. To pomeni, da omenjene osebe v omrežju lahko dosežemo v najmanj korakih oziroma je vanje usmerjeno največ povezav, posrednih in neposrednih. Njihov staž v društvu je 8 in 10 let, starost pa 21, 25 in 26 let. Glede na izhodno dostopnost izstopata enoti *z11* in *z15*, stari sta 17 let, člani društva sta pa 8 in 9 let. Tem osebam so ostali člani društva najbolj blizu oziroma neposrednih in posrednih povezav iz teh enot v ostale enote je tu največ. Enote *z3*, *m7* in *m10* imajo najvišje vrednosti vmesnosti, kar pomeni, da se te enote največkrat nahajajo na najkrajših možnih poteh med drugimi pari enot, hkrati pa nam pove tudi, da imajo ti člani društva največji nadzor nad pretokom inštrukcij med pari enot, kar se da tudi razbrati iz slike omrežja (slika 6.4), na kateri so velikosti točk sorazmerne s starostjo tako, da večje kot so, starejši so člani. Prav tako so moški obarvani z zeleno, ženske osebe pa z rumeno:

Slika 6.4: Prikaz omrežja materialne opore za inštrukcije

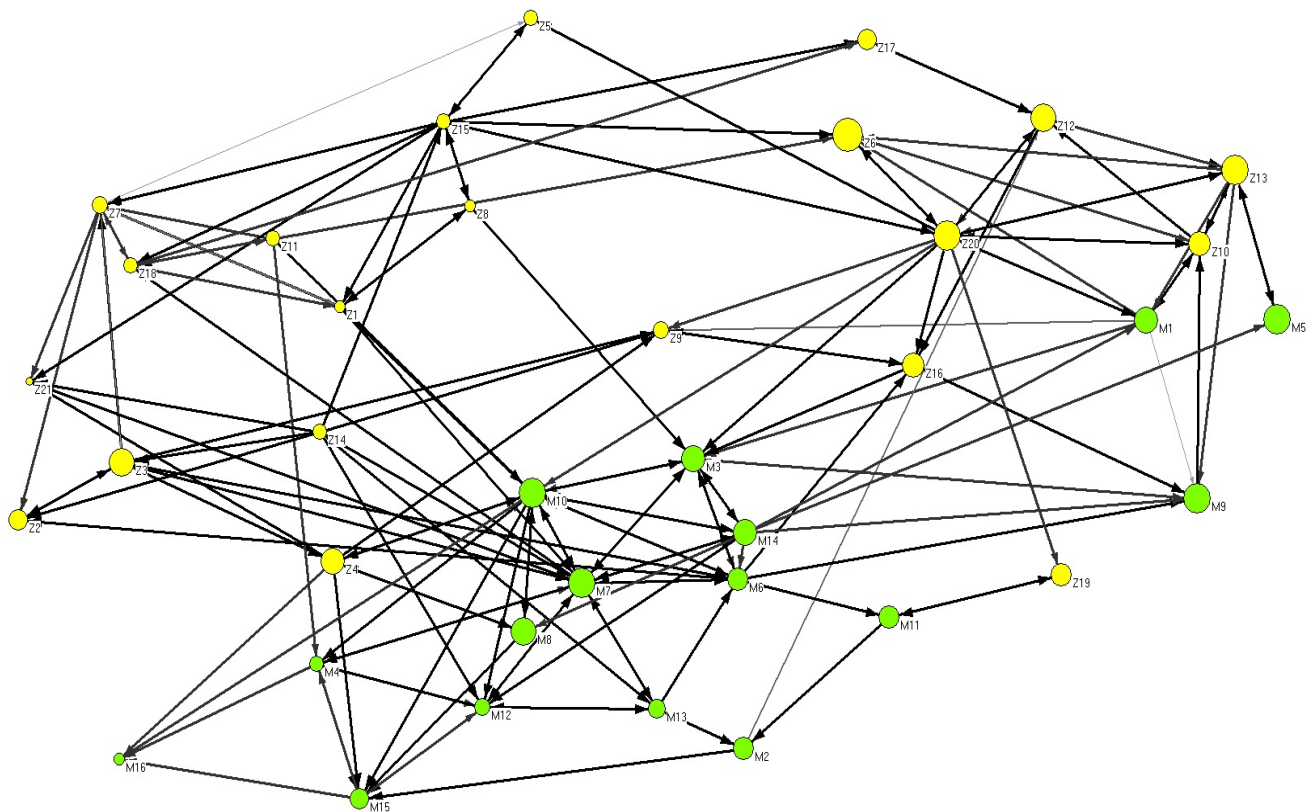
6.5 Druženje

Omrežje opore za druženje ima skupno 164 povezav, od tega 119 diad, med katerimi je 45 recipročnih. Ko izračunamo povprečno vrednost izbiranja, ugotovimo da se pri tem vprašanju člani društva obračajo v povprečju na 0,01 let mlajše in člane, ki so v društvu povprečno 0,5 leta manj od njih. Povprečna stopnja enote je 8,8, povprečna vhodna stopnja pa 0,340. Če pogledamo omrežje po spolu, ugotovimo da je povprečna vhodna stopnja za ženske 0,107143, medtem ko imajo moški povprečno vhodno stopnjo 0,144097, vsi ti podatki so tudi razvidni v tabeli 6.1.

Najpogostejši prevoz za potovanja društva je avtobus, zato me je zanimalo, koga bi člani društva izbrali za sopotnika in tukaj predvidevam opazen učinek starosti, če ne drugega pa zaradi tematike pogovora. Največje vhodne stopnje imajo *m7* in *m10* (glej prilogo E). Te enote so bile torej največkrat izbrane kot osebe, s katerimi se člani radi družijo in poleg katerih bi najraje sedeli ob potovanju na daljšo turnejo, njihova starost je 25 let, staž pa 9 in 10 let. Največje izhodne stopnje imajo točke *z15*, *m7*, *m14* in *z20*. To so enote, ki največ izbirajo, naši podatki pa govorijo o tem, da so to osebe, katere bi največ ostalih članov društva izbrale za družbo na daljšem potovanju, njihova starost je od 17 do 26 let, delovni staž pa 9 in 11 let.

Glede na tabelo (Priloga E) lahko ugotovimo, da so najbolj središčne enote glede na vhodno dostopnost enote *m3*, *m7* in *m10*. To pomeni, da omenjene osebe v omrežju lahko dosežemo v najmanj korakih oziroma je vanje usmerjeno največ povezav, posrednih in neposrednih. Njihova starost je 23 in 25 let, staž pa med 7 in 10 let. Glede na izhodno dostopnost izstopata enoti *z20* in *z14*, članici sta stari 17 in 26 let, v društvu sta pa 11 in 4 leta. Tem osebam so ostali člani društva najbolj blizu oziroma neposrednih in posrednih povezav iz teh enot v ostale enote je tu največ. Enoti *m7* in *z20* imata najvišje vrednosti vmesnosti, kar pomeni, da se te enote največkrat nahajajo na najkrajših možnih poteh med drugimi pari enot, hkrati pa nam pove tudi, da imajo ti člani društva največji nadzor nad pretokom druženja med pari enot, kar se da tudi razbrati iz slike omrežja (slika 6.5 na strani 26), na kateri so velikosti točk sorazmerne s starostjo tako, da večje kot so, starejši so člani. Prav tako so moški obarvani z zeleno, ženske osebe pa z rumeno.

Slika 6.5: Prikaz druženja

6.6 Sorodstvo

Za dodatno omrežje sorodstva sem se odločil zaradi številnih sorodstvenih vezi v društvu z namenom odkrivanja virov socialnih opor, kajti nisem bil prepričan ali se bo član prejel naslonil na brata ali sestro ali pa dobrega prijatelja v društvu in kaj bo vplivalo na njegovo izbiro. Nobena vez ni hierarhična, saj so vse na relaciji brat-sestra, brat-brat ali pa sestra-sestra, omrežje ima vseeno 13 članov in 16 povezav, tako je povprečna stopnja enote 2,46.

Članici Z2 in Z3 sta sestri in sta edini v tem omrežju, ki sta za vse vire socialne opore izbrale ena drugo, njuna starost je 20 in 24 let, v društvu sta 5 in 4 leta. Po enotnosti sta se jima najbolj približali sestri Z10 in Z13 in brata M12 in M13, ki so medsebojno izbrani v vseh primerih razen ko Z13 in M13 izbirata vir materialne opore v okviru inštrukcij, sestri sta stari 22 in 26 let, delovni staž imata dolg 10 let, medtem ko sta brata 18 in 19, v društvu sta 8 in 7 let. Pri bratu in sestri M2 in Z12 je malce drugače, saj brat ne izbere sestri samo v primeru inštrukcij, medtem ko sestra ne izbere brata kar pri treh vprašanjih, in sicer tistih o emotivni,

materialni v smislu inštrukcij in druženju, on ima 21 in je v društvu 7 let, medtem ko je 24-letna sestra članica že 10 let. *Z19* je starejša sestra člana *M4* in ga v nasprotju z bratom, ki jo je izbral v vseh primerih, ni izbrala kar pri štirih vprašanjih (vsi razen vprašanja o emotivni opori), stara je 21 let, brat je 17, skupaj sta se vpisala 6 let pred anketo. Najbolj prepleten krog izbir je logično pri dveh bratih in sestri, in sicer so to *M14*, *M15* in *Z21*. Najstarejši brat *M14* je pri vseh vprašanjih izpustil 15-letno sestro *Z21*, 20-letnega brata *M15* pa je izbral samo pri informativni opori, ki pa je tudi edina opora, v kateri je član *M15* izbral svojo sestro, svojega 23-letnega brata je izbral pri vseh oporah razen druženja. Najmlajša sestra je pri vseh odgovorjenih vprašanjih (ni odgovorila na vprašanje o druženju) izbrala oba brata, članica društva je 8 let, medtem ko sta brata 9.

Na podlagi analize lahko tudi ocenimo, da so v primerih sester *Z2* in *Z3* ter *Z10* in *Z13* in bratov *M12* in *M13* člani sorodstva najpomembnejši vir opore v življenju, saj je materialna opora v smislu inštrukcij v tem primeru precej specifična. Razen pri omenjenih parih je navadno tako, da imajo starejši člani sorodstva drugačno družbo, se pravi za druženje ne izberejo niti enkrat mlajšega brata ali sestro, pri emotivni opori pa samo starejša sestra *Z19* izbere svojega mlajšega brata in s tem ugotovimo, da so starejši bratje in sestre praviloma najpomembnejši vir za mlajše, medtem ko obratno ne velja, kajti kot smo že v teoriji omenili, je v mnogih primerih razlika med intenzivnim prijateljstvom in bližnjim sorodstvom zelo majhna, saj lahko prijatelji predstavljajo dobro družbo in emotivno oporo, medtem ko bližnja sorodstva lahko tudi predstavljajo pomoč v okviru financ in izobrazbe, kar naj bi prvotno bila naloga prijatelja (Coleman 1988). Primer v mojem omrežju sorodstva je podoben, s tem da v treh primerih bližnje sorodstvo ne zamenja vloge z intenzivnim prijateljstvom, medtem ko se v ostalih primerih k temu nagiba, posebej pri starejših. Trdimo lahko, da ima v omrežju sorodstva razlika v starosti med člani večji vpliv kot pa vrsta opore, za katero člani izbirajo svoj vir.

7 Zaključek

Namen moje diplomske naloge je bilo ugotoviti, kako lastnosti oseb kot so spol, starost in delovni staž vplivajo na izbiro vira socialne opore v okviru prve skupine folklornega društva Mladost. Analiza je potekala tako, da sem po opravljeni anketi in odgovorih sodelujočih anketirancev njihove podatke in odgovore na vprašanja vnesel v program Pajek, s katerim sem vse analiziral. Vprašanja niso bila zahtevna, anketiranci so odgovarjali na povsem preprosta vprašanja, ki so pa meni ponujala odgovore na izbiranje vira socialne opore pri vsakem članu posebej.

Pri prvem vprašanju, ki mi je ponujal izbrane vire emocionalne opore, sem ugotovil da se člani za nasvet o osebnih zadevah obračajo povprečno na slabih 5 let starejše člane s približno enako dolgim stažem v društvu, kot ga imajo sami, kar pomeni, da bolj zaupajo tistim, s katerimi so se istočasno vpisali v društvo in tako povezali že od začetka. Zanimivo je, da pri vhodnih stopnjah in dostopnostih izstopajo fantje, medtem ko pri izhodnih ženske, kar bi pa lahko povezali s teorijo Nadlerjeve, ki je dejala, da na splošno ženske iščejo več pomoči in opornega vedenja, kar je posledica spolno različnih socializacij, kajti pri njih se lahko dopušča šibkost in odvisnost od nekoga, medtem ko je pri moških izpostavljena neodvisnost, moč, dosežki in podobno (Nadler v Rogelj in drugi 2004). Iz tega izhaja tudi dejstvo, da imajo moški največji nadzor nad pretokom zaupnih stvari med pari enot. Pri drugem vprašanju, ki je spraševal po informativni opori, pridem do zaključka, da se člani društva podobno kot v prvem primeru obrnejo na nekaj manj kot 5 let starejše in tiste, ki imajo delovni staž dolg skoraj enako kot je njihov. To lahko spet interpretiramo, da imajo več zaupanja v starejše in v tiste, s katerimi so začeli svojo folklorno pot. Razlika v spolu ni tako očitna kot pri emocionalni opori, saj se na največjih vhodnih in izhodnih stopnjah središčnosti nahajajo tako moški kot ženske.

Pri materialni opori, ki je spraševala po denarju, je najbolj opazna razlika v spolu, kajti v omrežju žensk imamo samo 41 povezav, čeprav se pri ostalih vprašanjih to število giblje okoli 60. Tudi sicer pri vhodnih stopnjah za to oporo prevladujejo moški in najstarejša ženska, kar pa ni niti tako presenetljivo ob podatku, da se pri tej opori obračajo v povprečju na tiste, ki so skoraj leto dni dlje v društvu in na slabih 6 let starejše od anketiranca, kar je verjetno povezano z redno zaposlitvijo, saj mislim da člani društva predvidevajo, da imajo redno zaposleni več denarja za posojilo kot pa študentje. Največje razlike v povprečni vrednosti

izbiranja najdemo pri vprašanju materialne opore v okviru inštrukcij, saj pri spolu kot izbiri prevladujejo moški, kot po pravilu pa so ženske tiste, ki več izbirajo. Razlika v starosti je skoraj 9 let, kar je malo fascinantno, vendar ob podrobnejšem pogledu ugotovimo, da je več kot 30 članov izbralo člana *M10*, ki je očitno za njih najboljši inštruktor zamujenih plesnih korakov. Posledično je opazna tudi razlika v delovnem stažu, saj je *M10* član društva že 10 let, tako da pridemo do povprečne razlike za enoto 3,7 leta manj izkušenj kot izbrana oseba.

Za razliko od četrtega vprašanja pa pri petem vprašanju, ki odkriva oporo družjenja, najdemo največje podobnosti med lastnostmi, saj razlike v starosti med sopotnikoma na dolgem potovanju praktično ni, prav tako pa je razlika v delovnem stažu izbrane osebe in osebe, ki izbira, minimalna (pol leta). Ko primerjamo spol, ugotovimo da je v primerjavi s prejšnjimi oporami tudi tukaj opazna razlika med moško in žensko vhodno stopnjo, kar je po neki strani logično, ker je moških manj, toda mislim da ni to glavni faktor za takšno razliko. Dejansko je očitno, da se moškim več zaupa ne glede na spol tistega, ki izbira. Pri omrežju sorodstva ugotavljam, da ima od definiranih lastnosti oseb edini in največji vpliv starost, saj je spol zanemarljiv, delovni staž pa je pri vseh skoraj enak, kar je dokaj razumljivo glede na to, da so se v preteklosti vpisovali družinsko. Večja kot je razlika v starosti med članoma družine, manj se starejši naslanjajo na mlajše, tak bi lahko bil zaključek sorodstvenega omrežja, saj so praktično v vseh primerih mlajši bratje in sestre izbrali starejše za večino virov socialnih opor, kar pa je pri starejših bolj izjema kot pravilo. Tukaj predvidevam, da ima velik vpliv zakonski stan starejših bratov in sester ter grajenje medsebojnega odnosa in razumevanja tokom odraščanja.

Ko na koncu analize socialnega omrežja folkloristov potegnemo črto, ugotovimo da smo prišli do vseh odgovorov, ki so nas zanimali pred analizo. Zaradi raznolike sestave skupine je bilo za pričakovati, da bo imela največji vpliv na izbiro vira socialne opore starost, kar se je na koncu tudi izkazalo, saj je več ali manj vplivala kar v štirih od šestih omrežjih, in sicer na način, da so se člani društva naslanjali na nekaj let starejše, med drugim tudi pri zaupanju osebnih stvari in izposoji denarja, starostno homofilijo pa smo opazili samo pri opori družjenja. Spol je imel manjši vpliv, ampak smo vseeno prišli do spoznanja, da so moški pogostejši vir pri vseh oporah, medtem ko ženske same pogosteje iščejo pomoč. Hlebec je v raziskavi dijakov ugotovila, da fantje pogosteje iščejo bolj površne in instrumentalne osebne stike, ki so sami sebi namen in služijo prijetnemu preživljanju prostega časa (Rogelj in drugi 2004), kar lahko potrdim tudi v mojem primeru, saj so imeli vključno z največjo stopnjo več izbranih oseb pri družanju kot pa pri bolj globokih odnosih. Za vpliv delovnega staža obstaja

največja dilema vpliva, kajti po eni strani lahko rečemo, da ima zelo velik vpliv zaradi dejstva, da je v vseh omrežjih razen četrtega manjši od enega leta, po drugi strani pa je ta razlika lahko zavajajoča, saj se kar 24 članov društva nahaja v razponu od 7 do 11 let delovnega staža. Največji vpliv ima definitivno pri materialni opori v okviru inštrukcij, saj je razlika očitna, in sicer 3,7 leta, ob tem pa se tudi zdi logično, da bodo manjkajoči člani za zamujeni plesni korak vprašali nekoga, ki je že veliko preplesal in ima več izkušenj z učenjem novih korakov. Pri primerjavi izbire socialne opore in delovnega staža je najbolj očitno, da člani društva izberejo nekoga, ki je v društvu približno isto število let, to pomeni, da je tokom let že vzpostavil nek socialni kontakt, ki ga ni pozabil ob vprašanjih o izbiri socialne opore.

8 Literatura

- Batagelj, Vladimir in Andrej Mrvar. 2012. *Program Pajek* (različica 2.00). Dostopno prek: <http://pajek.imfm.si> (9. september 2012).
- Borgatti, Stephen P. in Virginie Lopez-Kidwell. 2011. Network Theory. V *The SAGE handbook of social network analysis*, ur. John Scott in Peter J. Carrington, 41–51. Los Angeles: SAGE.
- Chua, Vincent, Julia Madej in Barry Wellman. 2011. Personal Communities: The World According to Me. V *The SAGE handbook of social network analysis*, ur. John Scott in Peter J. Carrington, 101–113. Los Angeles: SAGE.
- Coleman, James S. 1988. Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology* (94): 95–120.
- de Vries, Brian. 1996. The understanding of friendship: an adult life course perspective. V *Handbook of Emotion, Adult Development and Aging*, ur. Carol Margai in Susan McFadden, 249–268. San Diego: Academic Press.
- DiMaggio, Paul. 2011. Cultural Networks. V *The SAGE handbook of social network analysis*, ur. John Scott in Peter J. Carrington, 286–297. Los Angeles: SAGE.
- Ferligoj, Anuška. 1995. *Osnove statistike na prosojnicah*. Ljubljana: Samozaložba.
- Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 103–126.
- 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj. 2003. Omrežja socialne opore Ljubljančanov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 183–204.
- Kogovšek, Tina in Anuška Ferligoj. 2003. Merjenje egocentričnih omrežij socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 127–148.

- Marin, Alexandra in Barry Wellman. 2011. Social Network Analysis: An introduction. V *The SAGE handbook of social network analysis*, ur. John Scott in Peter J. Carrington, 11–23. Los Angeles: SAGE.
- Mrvar, Andrej. 2012. *Središčnost in pomembnost*. Dostopno prek: <http://mrvar.fdv.uni-lj.si/sola/info4/uvod/mrvar4.pdf> (9. september 2012).
- Nooy, Wouter de, Andrej Mrvar in Vladimir Batagelj. 2005. *Exploratory Social Network Analysis with Pajek*. New York: Cambridge University Press.
- Novak, Mojca. 2003. Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije: uvodni razmislek. *Družboslovne razprave* 19 (43): 99–101.
- Procidano, Mary E. in Walanda Walker Smith. 1997. Assessing Perceived Social Support: The Importance of Context. V *Sourcebook of Social Support and Personality*, ur. Gregory R. Pierce, Brian Lakey, Irwin G. Sarason in Barbara R. Sarason, 93–106. New York in London: Plenum Press.
- Rogelj, Tanja, Mirjana Ule in Valentina Hlebec. 2004. Socialna opora med dijaki glede na njihov individualni položaj v strukturi popolnega omrežja v razredu. *Družboslovne razprave* 19 (45): 13–32.
- Vaux, Alan. 1998. *Social Support: Theory, Research and Intervention*. New York: Praeger Publishers.
- Wasserman, Stanley in Katherine Faust. 1998. *Social network analysis : methods and applications*. Melbourne: Cambridge University Press.

PRILOGA A: Vprašalnik

1. S kom v društvu se pogosto pogovarjate o pomembnih osebnih zadevah? Odgovorite tako, da zapišete kode oseb in pogostost dejavnosti. Zapišete lahko toliko oseb kot želite (spodaj pripravljenega prostora ni potrebno zapolniti, lahko jih napišete tudi več). Pogostost ocenite z lestvico od 1 do 5, kjer 1 pomeni "Zelo redko", 5 pa "Zelo pogosto".

Koda	Pogostost

2. Denimo, da resno zbolite in boste naslednji mesec preživeli v bolnišnici. Koga od kolegov(ic) bi verjetno zaprosili, da Vas obveščajo o dogajanju v folklornem društvu? Odgovorite tako, da zapišete kode oseb in verjetnost. Zapišete lahko toliko oseb kot želite (spodaj pripravljenega prostora ni potrebno zapolniti, lahko jih napišete tudi več). Verjetnost ocenite z lestvico od 1 do 5, kjer 1 pomeni "Zelo malo verjetno", 5 pa "Zelo verjetno".

Koda	Verjetnost

3. Recimo, da ste v resnih denarnih težavah. Koga od kolegov bi verjetno zaprosili, da Vam posodi manjšo vsoto denarja, npr. 50 €? Odgovorite tako, da zapišete kode oseb. Zapišete lahko toliko oseb kot želite (spodaj pripravljenega prostora ni potrebno zapolniti, lahko jih napišete tudi več). Verjetnost ocenite z lestvico od 1 do 5, kjer 1 pomeni "Zelo malo verjetno", 5 pa "Zelo verjetno".

Koda	Verjetnost

4. V preteklih vikendih je bila postavljena nova plesna koreografija, Vi se na žalost vaj niste mogli udeležiti. Koga boste verjetno prosili, da Vam pokaže nov plesni korak? Odgovorite tako, da zapišete kode oseb. Zapišete lahko toliko oseb kot želite ((spodaj pripravljenega prostora ni potrebno zapolniti, lahko jih napišete tudi več). Verjetnost ocenite z lestvico od 1 do 5, kjer 1 pomeni "Zelo malo verjetno", 5 pa "Zelo verjetno".

Koda	Verjetnost

5. Recimo, da gremo naslednji teden na festival npr. v Španijo, kamor bi potovali z avtobusom. S katerimi kolegi(cami) bi verjetno najbolj želeli sedeti? Odgovorite tako, da zapišete kode oseb. Zapišete lahko toliko oseb kot želite ((spodaj pripravljenega prostora ni potrebno zapolniti, lahko jih napišete tudi več). Verjetnost ocenite z lestvico od 1 do 5, kjer 1 pomeni "Zelo malo verjetno", 5 pa "Zelo verjetno".

Koda	Verjetnost

Član društva sem že ____ let.

Hvala, ker ste si vzeli čas in rešili anketo.

Vladimir Marjanović

PRILOGA B: Mere središčnosti emocionalne opore

Oseba	Delovni staž	Starost	Vhodna stopnja središčnosti	Izhodna stopnja središčnosti	Vhodna dostopnost	Izhodna dostopnost	Vmesnost
Z1	9	16	0,1111111	0,1666667	0,3428571	0,4310640	0,0460474
Z2	5	20	0,1111111	0,0277778	0,3396226	0,2485697	0,0000000
Z3	4	24	0,1388889	0,0833333	0,3428571	0,3306219	0,0560344
M1	7	23	0,1388889	0,1388889	0,3673469	0,2910603	0,0189198
Z4	3	23	0,2222222	0,1944444	0,3956044	0,3959774	0,1110393
Z5	7	17	0,1388889	0,1944444	0,3750000	0,4310640	0,1155521
Z6	10	29	0,1388889	0,0833333	0,3529412	0,2639849	0,0025344
Z7	5	18	0,0833333	0,1944444	0,3000000	0,4540541	0,0325248
Z8	9	16	0,0555556	0,0555556	0,2727273	0,3661726	0,0043934
Z9	3	18	0,0555556	0,0833333	0,3103448	0,3274428	0,0164714
Z10	10	22	0,1666667	0,1111111	0,3956044	0,2885937	0,0304144
Z11	8	17	0,0555556	0,0277778	0,2880000	0,3067933	0,0011650
M2	7	21	0,0833333	0,0833333	0,3789474	0,3405405	0,0315858
Z12	10	24	0,0833333	0,1944444	0,3673469	0,4256757	0,0685157
M3	7	23	0,1944444	0,1944444	0,4800000	0,4365904	0,1800699
M4	6	17	0,0833333	0,0833333	0,3076923	0,3371689	0,0139153
M5	2	25	0,1666667	0,1388889	0,4044944	0,3243243	0,0712158
Z13	10	26	0,2222222	0,0555556	0,4444444	0,2599546	0,0122446
M6	9	21	0,1666667	0,1111111	0,4186047	0,3622772	0,0581640
Z14	4	17	0,0000000	0,1111111	0,0000000	0,3103448	0,0000000
M7	9	25	0,2500000	0,0555556	0,4675325	0,3182622	0,0289643
M8	2	24	0,0833333	0,0833333	0,3185841	0,3338633	0,0002646
Z15	9	17	0,1111111	0,3888889	0,3243243	0,5582632	0,1103830
Z16	4	22	0,1111111	0,1388889	0,3829787	0,3701528	0,0588088
M9	7	26	0,1944444	0,1666667	0,4615385	0,4054054	0,1338900
Z17	6	20	0,1111111	0,0833333	0,3529412	0,4006359	0,0433929
Z18	6	17	0,1666667	0,1666667	0,3913043	0,4422604	0,1284159
M10	10	25	0,1944444	0,0833333	0,4285714	0,3338633	0,0200346
M11	8	21	0,0833333	0,0555556	0,3396226	0,2961222	0,0160670
Z19	6	21	0,0555556	0,1111111	0,3000000	0,3510727	0,0201846
Z20	11	26	0,1666667	0,1388889	0,3711340	0,3274428	0,0706056
M12	8	18	0,1944444	0,0833333	0,3913043	0,3584637	0,0577192
M13	7	19	0,0555556	0,1111111	0,3130435	0,3243243	0,0147081
M14	9	23	0,1666667	0,2500000	0,4000000	0,4256757	0,0950483
M15	9	20	0,1111111	0,1666667	0,3396226	0,4310640	0,0603983
Z21	8	15	0,1111111	0,1111111	0,3711340	0,4422604	0,0555581
M16	8	16	0,1111111	0,1666667	0,3870968	0,3510727	0,0393524

PRILOGA C: Mere središčnosti informativne opore

Oseba	Stož v društvu	Vhodna stopnja središčnosti	Izhodna stopnja središčnosti	Vhodna dostopnost	Izhodna dostopnost	Vmesnost
Z1	9	0,1111111	0,2222222	0,3302752	0,4256757	0,1240430
Z2	5	0,0833333	0,1388889	0,2416107	0,3243243	0,0208201
Z3	4	0,0833333	0,1666667	0,2500000	0,3306219	0,0234313
M1	7	0,1666667	0,1666667	0,4044944	0,3274428	0,0803856
Z4	3	0,1666667	0,0555556	0,3495146	0,2639849	0,0506586
Z5	7	0,1111111	0,1944444	0,3185841	0,3742204	0,1016950
Z6	10	0,1111111	0,1111111	0,3495146	0,3013633	0,0051783
Z7	5	0,1388889	0,0833333	0,2975207	0,3405405	0,0563688
Z8	9	0,0555556	0,0277778	0,2589928	0,2449932	0,0018519
Z9	3	0,0833333	0,1111111	0,3103448	0,3067933	0,0406315
Z10	10	0,1388889	0,0833333	0,3396226	0,2791316	0,0035481
Z11	8	0,0277778	0,0555556	0,2748092	0,2837838	0,0014550
M2	7	0,0555556	0,0555556	0,2647059	0,2861685	0,0111596
Z12	10	0,0833333	0,1388889	0,3103448	0,3306219	0,0737913
M3	7	0,1944444	0,1944444	0,4556962	0,3869779	0,2064852
M4	6	0,0555556	0,0833333	0,3396226	0,2791316	0,0900018
M5	2	0,1388889	0,0555556	0,3789474	0,2746295	0,0071958
Z13	10	0,2222222	0,1666667	0,3913043	0,3306219	0,1196382
M6	9	0,0833333	0,1111111	0,3396226	0,3474903	0,0134528
Z14	4	0,0000000	0,1111111	0,0000000	0,3396226	0,0000000
M7	9	0,3055556	0,0277778	0,4615385	0,2619543	0,0471240
M8	2	0,0555556	0,0277778	0,2950820	0,2089206	0,0002646
Z15	9	0,0277778	0,1666667	0,2432432	0,3869779	0,0230253
Z16	4	0,1666667	0,0833333	0,4186047	0,3212647	0,0939655
M9	7	0,1666667	0,0833333	0,4337349	0,3306219	0,0994077
Z17	6	0,0555556	0,0833333	0,2834646	0,3067933	0,0164601
Z18	6	0,1111111	0,0833333	0,3750000	0,3510727	0,1295989
M10	10	0,1666667	0,1666667	0,3789474	0,3510727	0,1012026
M11	8	0,2500000	0,0833333	0,4675325	0,3124225	0,2109028
Z19	6	0,0555556	0,1111111	0,3364486	0,3067933	0,0518791
Z20	11	0,1666667	0,1388889	0,3711340	0,3371689	0,0822594
M12	8	0,1388889	0,0833333	0,2950820	0,3439803	0,0743076
M13	7	0,0277778	0,1388889	0,2292994	0,3474903	0,0210362
M14	9	0,1111111	0,1666667	0,3600000	0,3661726	0,0865037
M15	9	0,1111111	0,1388889	0,3302752	0,3040541	0,0583436
Z21	8	0,0555556	0,0555556	0,2769231	0,2837838	0,0097884
M16	8	0,0555556	0,1666667	0,2706767	0,3338633	0,0240436

PRILOGA Č: Mere središčnosti materialne opore (denar)

Oseba	Delovni staž	Starost	Vhodna stopnja središčnosti	Izhodna stopnja središčnosti	Vhodna dostopnost	Izhodna dostopnost	Vmesnost
Z1	9	16	0,0277778	0,1111111	0,1956408	0,3547297	0,0055556
Z2	5	20	0,0555556	0,0277778	0,1860877	0,0540541	0,0261905
Z3	4	24	0,0555556	0,0277778	0,1583909	0,0540541	0,0007937
M1	7	23	0,1388889	0,1944444	0,2915800	0,3182622	0,0728704
Z4	3	23	0,0833333	0,1666667	0,3094319	0,3338633	0,1653042
Z5	7	17	0,1111111	0,0277778	0,2756757	0,2885937	0,1085450
Z6	10	29	0,1388889	0,0277778	0,3002408	0,2300950	0,0085979
Z7	5	18	0,0555556	0,0833333	0,1981982	0,2746295	0,0510582
Z8	9	16	0,0277778	0,0000000	0,2048545	0,0000000	0,0000000
Z9	3	18	0,0277778	0,0277778	0,2314834	0,1891892	0,0164683
Z10	10	22	0,0833333	0,1111111	0,2707529	0,2768622	0,0013228
Z11	8	17	0,0277778	0,2222222	0,1694096	0,3510727	0,0255556
M2	7	21	0,0555556	0,0555556	0,2683569	0,2541347	0,0543254
Z12	10	24	0,1111111	0,0555556	0,3063063	0,2051449	0,0588228
M3	7	23	0,2222222	0,1388889	0,4332046	0,3013633	0,1683069
M4	6	17	0,0833333	0,0833333	0,2369088	0,2522523	0,0152381
M5	2	25	0,1111111	0,0833333	0,3332343	0,2746295	0,0182407
Z13	10	26	0,1111111	0,1944444	0,3332343	0,2885937	0,0897354
M6	9	21	0,1944444	0,1388889	0,4043243	0,3243243	0,2441534
Z14	4	17	0,0000000	0,0555556	0,0000000	0,2307692	0,0000000
M7	9	25	0,2222222	0,0555556	0,3990043	0,2579853	0,0337037
M8	2	24	0,1111111	0,0277778	0,3225992	0,2503975	0,0153704
Z15	9	17	0,0833333	0,2222222	0,2465392	0,4054054	0,2428307
Z16	4	22	0,0555556	0,0277778	0,2135516	0,2270270	0,0284392
M9	7	26	0,1944444	0,0833333	0,4332046	0,2837838	0,1485714
Z17	6	20	0,0555556	0,0277778	0,2387742	0,1702703	0,0015873
Z18	6	17	0,0555556	0,0555556	0,2062879	0,2814385	0,0400397
M10	10	25	0,2222222	0,1388889	0,4097882	0,2935694	0,1509127
M11	8	21	0,0277778	0,0555556	0,2834049	0,2935694	0,0404233
Z19	6	21	0,0277778	0,1944444	0,2197415	0,3510727	0,0291005
Z20	11	26	0,2500000	0,0833333	0,3225992	0,2987198	0,1353439
M12	8	18	0,1111111	0,1111111	0,2548263	0,2791316	0,0352381
M13	7	19	0,0555556	0,1666667	0,2944109	0,2861685	0,1016270
M14	9	23	0,1666667	0,1388889	0,3743744	0,2814385	0,0311640
M15	9	20	0,1388889	0,1388889	0,2972973	0,3013633	0,0936376
Z21	8	15	0,0555556	0,1388889	0,2636898	0,3701528	0,1246825
M16	8	16	0,0833333	0,1388889	0,2213454	0,3013633	0,0138624

PRILOGA D: Mere središčnosti materialne opore (inštrukcije)

Oseba	Starost	Stož v društvu	Vhodna stopnja središčnosti	Izhodna stopnja središčnosti	Vhodna dostopnost	Izhodna dostopnost	Vmesnost
Z1	16	9	0,0833333	0,1388889	0,2416107	0,3143451	0,0222109
Z2	20	5	0,0833333	0,1111111	0,3050847	0,2761140	0,0015760
Z3	24	4	0,1944444	0,2222222	0,4000000	0,3004769	0,1870729
M1	23	7	0,1944444	0,1111111	0,5142857	0,2461739	0,0713700
Z4	23	3	0,0555556	0,1388889	0,2926829	0,3049617	0,0332955
Z5	17	7	0,0555556	0,0277778	0,3461538	0,1857494	0,0000000
Z6	29	10	0,0833333	0,1111111	0,3529412	0,2150782	0,0016138
Z7	18	5	0,1388889	0,1666667	0,3076923	0,2837838	0,0440741
Z8	16	9	0,0277778	0,0277778	0,0540541	0,1995086	0,0000000
Z9	18	3	0,0555556	0,1111111	0,3000000	0,2653563	0,0024546
Z10	22	10	0,0833333	0,0277778	0,3600000	0,1688631	0,0000000
Z11	17	8	0,0000000	0,2500000	0,0000000	0,3429054	0,0000000
M2	21	7	0,0277778	0,0555556	0,1894737	0,2197036	0,0002646
Z12	24	10	0,0555556	0,1111111	0,0810811	0,2488627	0,0226190
M3	23	7	0,0555556	0,1111111	0,4090909	0,2724324	0,0002646
M4	17	6	0,0555556	0,1388889	0,3829787	0,3004769	0,1571429
M5	25	2	0,0555556	0,1111111	0,3529412	0,2491760	0,0135582
Z13	26	10	0,3888889	0,0833333	0,5806452	0,2128378	0,0736640
M6	21	9	0,0277778	0,0555556	0,1884817	0,2461739	0,0014286
Z14	17	4	0,0277778	0,1111111	0,2880000	0,3049617	0,0023810
M7	25	9	0,5000000	0,1111111	0,5714286	0,3049617	0,1972430
M8	24	2	0,0277778	0,1111111	0,2278481	0,2837838	0,0004630
Z15	17	9	0,0000000	0,3611111	0,0000000	0,4255684	0,0000000
Z16	22	4	0,1944444	0,0833333	0,4390244	0,2491760	0,0575945
M9	26	7	0,0000000	0,0833333	0,0000000	0,2482482	0,0000000
Z17	20	6	0,0555556	0,0555556	0,0810811	0,1979144	0,0023810
Z18	17	6	0,0277778	0,0555556	0,0540541	0,2522523	0,0000000
M10	25	10	0,5000000	0,1388889	0,6000000	0,3192568	0,2908409
M11	21	8	0,4444444	0,1111111	0,6206897	0,2491760	0,0780083
Z19	21	6	0,0277778	0,1111111	0,0540541	0,2244208	0,0059524
Z20	26	11	0,1944444	0,1666667	0,5142857	0,2432432	0,1328005
M12	18	8	0,0833333	0,0833333	0,2903226	0,2918919	0,0831746
M13	19	7	0,0277778	0,1388889	0,2264151	0,2837838	0,0564683
M14	23	9	0,3888889	0,1388889	0,5806452	0,2798963	0,0700510
M15	20	9	0,0833333	0,0833333	0,2903226	0,2461739	0,0013794
Z21	15	8	0,0277778	0,1666667	0,0540541	0,3227345	0,0001323
M16	16	8	0,0277778	0,1388889	0,2790698	0,3095823	0,0004252

PRILOGA E: Mere središčnosti družjenja

Oseba	Delovni staž	Starost	Vhodna stopnja središčnosti	Izhodna stopnja središčnosti	Vhodna dostopnost	Izhodna dostopnost	Vmesnost
Z1	9	16	0,1111111	0,1388889	0,2923833	0,4204204	0,0444610
Z2	5	20	0,1111111	0,0555556	0,3350225	0,2910603	0,0000000
Z3	4	24	0,1388889	0,1388889	0,3350225	0,4102898	0,0574424
M1	7	23	0,1111111	0,1666667	0,3495887	0,3826298	0,0348284
Z4	3	23	0,0833333	0,1666667	0,3495887	0,3274428	0,0152268
Z5	7	17	0,0833333	0,0277778	0,3184372	0,3124225	0,0345767
Z6	10	29	0,1388889	0,0555556	0,3315687	0,3306219	0,0086640
Z7	5	18	0,1388889	0,1944444	0,3063063	0,3959774	0,0564135
Z8	9	16	0,0555556	0,0833333	0,2455127	0,3869779	0,0043377
Z9	3	18	0,1666667	0,0277778	0,3922215	0,2432432	0,0053864
Z10	10	22	0,1388889	0,1111111	0,3421507	0,3474903	0,0481515
Z11	8	17	0,0277778	0,1388889	0,2552553	0,4365904	0,0096995
M2	7	21	0,0555556	0,0833333	0,2748903	0,3474903	0,0240344
Z12	10	24	0,1388889	0,1111111	0,3421507	0,3474903	0,0609921
M3	7	23	0,2222222	0,1388889	0,4594595	0,4152933	0,1009376
M4	6	17	0,1388889	0,1388889	0,3739786	0,3547297	0,0202314
M5	2	25	0,0555556	0,0277778	0,3216216	0,2639849	0,0078373
Z13	10	26	0,1111111	0,1944444	0,3281853	0,3584637	0,0443287
M6	9	21	0,1666667	0,2222222	0,4020270	0,4480797	0,1277522
Z14	4	17	0,0000000	0,2222222	0,0000000	0,4800000	0,0000000
M7	9	25	0,2777778	0,2500000	0,4529882	0,4796346	0,1950698
M8	2	24	0,0833333	0,1111111	0,3385491	0,3474903	0,0038246
Z15	9	17	0,1111111	0,2500000	0,2846209	0,4540541	0,0907299
Z16	4	22	0,1111111	0,0833333	0,4071160	0,3212647	0,0385067
M9	7	26	0,1666667	0,0277778	0,3828829	0,2599546	0,0273787
Z17	6	20	0,0833333	0,0277778	0,3458297	0,2579853	0,0083829
Z18	6	17	0,1388889	0,1111111	0,3458297	0,3701528	0,0841208
M10	10	25	0,2777778	0,0277778	0,4873055	0,4365904	0,1692951
M11	8	21	0,0555556	0,0833333	0,3184372	0,3474903	0,0485965
Z19	6	21	0,0555556	0,0277778	0,3063063	0,2579853	0,0159392
Z20	11	26	0,1666667	0,3055556	0,3654791	0,4864865	0,1973309
M12	8	18	0,1944444	0,1111111	0,3783784	0,3474903	0,0216176
M13	7	19	0,1111111	0,1111111	0,3315687	0,3869779	0,0353421
M14	9	23	0,1111111	0,2500000	0,3739786	0,4664939	0,0700673
M15	9	20	0,1666667	0,0833333	0,3828829	0,2724324	0,0075439
Z21	8	15	0,1388889	0,0000000	0,3661726	0,0000000	0,0000000
M16	8	16	0,1111111	0,0000000	0,3701528	0,0000000	0,0000000